

WALESA: ČLOVĚK NADĚJE

Příběh muže, který i nám vrátil svobodu

Premiéra: 3. 4. 2014

Lech Walesa je podobně jako u nás Václav Havel symbolem pádu totalitního režimu. Oba byli ve vězení, oba dokázali burcovat davy. Andrzej Wajda je nejúspěšnějším polským režisérem všech dob a je tedy pochopitelné, že Walesův životní příběh do filmu převedl právě on. A udělal z něj divácky nejúspěšnější polský film minulého roku.

Veřejný i intimní život kontroverzní politické legendy

Ve svém portrétu se Wajda nevyhýbá kontroverzi, především ale ukazuje klíčové momenty vzestupů a pádů opozičního odborového hnutí Solidarita, které Walesa se svými kolegy vybudoval. Odkud se tento hrdina vzal? Kde bral pro svůj boj inspiraci a sílu? Kdo byli jeho přátelé a protivníci? Odpovědi Wajda nabízí v klasickém vyprávěném filmu, kde hlavní důraz nespočívá jen na jedné historické postavě, ale především na boji za spravedlnost, rovnost a lepší budoucnost...

Wajda vstupuje do soukromého, dokonce intimního života Lecha Walesy – předáka polského odborového hnutí Solidaria – a pokouší se zachytit fenomén jeho proměny z řadového dělníka v charismatického vůdce. Walesova kontroverzní osobnost rozněcuje vášnivé diskuse ještě dnes, jisté ovšem je, že milionům lidí pomohl uskutečnit potlačený sen o svobodě a připravil půdu pro politické změny, které si ve své době nikdo nedokázal představit.

Wajda: „Nejobtížnější téma mé kariéry“

„Jsem si velmi dobře vědom, že „Walesa“ je nejobtížnější téma, s jakým jsem se během své pětapadesátileté filmové kariéry setkal, nicméně žádný režisér o něm nenatočil film, který by mě uspokojoval, takže jsem zkrátka neměl na vybranou,“ vysvětluje Andrzej Wajda, proč se rozhodl film natočit. Velmi důležitý byl pro něj scenáristy. „Scénář Janusze Głowackého je prvním a jediným, ačkoli samozřejmě byl v některých částech pozměněn, což je ale součástí přirozeného procesu. Tomu se nevyhnete, pokud děláte film, jehož objekt zájmu – v tomto případě Lech Walesa – má takovou odezvu u budoucích diváků, dodává Wajda.

Jaký měl režisér vztah k objektu svého filmu? „Obdivoval jsem Walesu od prvního okamžiku – setkal jsem se s ním během rozhovorů mezi Solidaritou a vládní komisí. Film to vše odráží. Je určen všem, ale chtěl bych oslovit především mladší diváky, protože Lech je dobrým příkladem, který by je mohl přivést k zájmu o účast na politickém životě,“ přibližuje Andrzej Wajda svůj záměr.

Nová Evropa se rodí v Gdaňsku!

Film *Walesa: Člověk naděje* začíná návštěvou novinářky Oriany Fallaci (Maria Rosaria Omaggio) v panelákovém bytě Lecha Walesy (Robert Więckiewicz): právě zde se odehrává rozhovor jedné z nejznámějších reportérek své doby s budoucím laureátem Nobelovy ceny míru. Jejich emocemi nabitá konverzace tvoří propojující vlákno celého vyprávění. Fallaci klade legendárnímu vůdci hnutí Solidarity otázky, které jiní nechtěli nebo se neodvážili položit. Odhaluje tak pravdu o muži, obdařeného silným charismatem a úžasnou politickou intuicí.

Biografie jako taková začíná v 70. letech 20. století, nedlouho poté, co komunistická vláda krvavě potlačila protesty dělníků. Walesa je nucen podepsat spolupráci s tajnými službami. Následujícím dějem popisujícím jeho cestu k politické zralosti se proplétají obrazy rodinného života Walesových. Vztah Lecha a Danuty (Agnieszka Grochowska), jejich dům plný dětí, problémy všedního dne... to vše je tu stejně důležité jako politika.

Lech a Danuta chtěli žít obyčejný život ve své gdaňském bytě, místo toho se ocitají uprostřed dynamických politických událostí, které vyžadují zaujmout jasná stanoviska. Ukazuje se, že za silným mužem zde stojí ještě mnohem silnější žena, jeho manželka. Když je Lech zatčen a odvečen do policejní

služebny i se svou několikaměsíční dcerou v kočárku plném ilegálních letáků, Danuta s ostatními dětmi musí čelit agentům státní bezpečnosti, kteří už po několikáté obražejí jejich byt vzhůru nohama. Ve svém projevu u příležitosti 9. výročí prosincového masakru z roku 1970 Lech poprvé ukazuje svoje vůdcovské kvality a schopnost očarovat davy.

O půl roku později v srpnu 1980 už stojí v čele stávky v gdaňském přístavu jako lídr hnutí Solidarity, symbolu opozice a boje za demokracii.

Po vyhlášení stanného práva v roce 1981 je Lech zatčen ve svém bytě v Gdaňsku. Jeho roční internace se ukazuje být časem zkoušky: Walesa se nevzdává, přestože je zcela odříznutý od zbytku opozice, a opakovaně odmítá nabídku ke spolupráci s komunistickými úřady. Vřelé přijetí, kterého se mu dostává po propuštění z vězení, je spolu se získáním Nobelovy ceny míru neklamnými znameními blížícího se definitivního vítězství u Kulatého stolu v roce 1989. Následují první částečně svobodné, demokratické volby v komunistickém bloku, které nakonec vyústí ve změnu politického systému. V závěrečné scéně filmu Lech Walesa promlouvá k americkému kongresu a svůj projev uvádí slovy: „My, lid...“

LECH WALESA (BIOGRAFIE)

Lech Walesa se narodil 29. září 1943 v polském Popowě. Spoluzaložil a stal se prvním lídrem odborového hnutí Solidarity („Solidarność“). V srpnu roku 1980 vedl stávku v přístavu v Gdaňsku. Výsledkem byla kapitulace komunistických úřadů a podepsání Gdaňské dohody (31. srpna 1980). Bojoval za právo pracujících na sdružování a za důstojnost lidské práce. Během stanného práva vyhlášeného v prosinci 1981 byl uvězněn a izolován. Charismatický vůdce polské opozice Lech Walesa má osm dětí s milovanou manželkou Danutou (vzali se v roce 1969).

V roce 1983 získal **Nobelovu cenu míru**, kterou převzala a přijímací řeč přečetla jeho manželka Danuta: „Chceme mír – proto jsme nikdy nesáhli po použití síly. Toužíme po spravedlnosti – proto jsme tak vytrvalí v boji za svá práva. Usilujeme o svobodu přesvědčení – a proto jsme se nikdy nepokusili podrobit si svědomí člověka a ani se o to nikdy nebudeme pokoušet.“

Během následujícího transformačního procesu hrál klíčovou roli při vyjednávání mezi Komunistickou stranou a opozicí. V roce 1990 byl Walesa zvolen **polským prezidentem**.

Walesova politická kariéra v datech:

1970

V prosinci 1970 je Lech Walesa jedním z vůdců stávky v gdaňském přístavu a stává se členem stávkového výboru.

1978

Začíná spolupracovat se Svobodným odborovým svazem a šíří opoziční tisk. Vstupuje do Výboru na obranu dělníků a do redakce nezávislého čtrnáctideníku „Robotnik Wybrzeża“ („Pobřežní dělník“).

1980

V srpnu se spolu s Bogdanem Borusewiczem a dalšími připojuje ke stávce v gdaňských loděnicích. Stává se jejím vůdcem a poté, co se připojují další protestní skupiny, ji prohlašuje „solidární stávkou“.

1981

13. prosince roku 1981 je zatčen, převezen do Varšavy a držen postupně v několika vládních zařízeních. Poté, co je příkaz k jeho držení zrušen, vrací se do Gdaňsku, kde jej vítají davové skupiny lidí.

1983

5. října roku 1983 uděluje norská komise Lechu Walesovi Nobelovu cenu za mír. Cenu za něj přebírá jeho žena Danuta.

1989

Během rozhovorů u kulatého stolu ve Varšavě vystupuje Walesa jako hlava delegace „Solidarity“. Účastní se také tajných setkání v Magdalence, patřící Ministerstvu vnitra, kde nakonec dochází k dohodě. Výsledkem jsou parlamentní volby v červnu téhož roku.

1990

Po dvoukolových volbách v listopadu a prosinci roku 1990 je zvolen prezidentem Polské republiky. 22. prosince vstupuje do úřadu jako první prezident zvolený ve všelidových volbách. Zůstává ve funkci do 22. prosince roku 1995. Během jeho úřadování opouští Polsko sovětská armáda.

HISTORICKÝ PŘEHLED

1968

Po pokusech prvního tajemníka komunistické strany Alexandra Dubčeka o liberalizaci komunistického režimu nastává Pražské jaro, mnozí se protesty studentů a intelektuálů volají po svobodě medií, svobodě projevu a pohybu. Následují masivní protesty studentů a inteligence v Polsku, známé jako Březen 1968. Komunistická vláda potírá protesty silou a získává zpět kontrolu nad univerzitami. Vojenská intervence Sovětského bloku do Československa násilně ukončuje sílící odpor lidu ke komunistickému zřízení.

Prosinec 1970

Masivní protesty polských dělníků známé jako Prosinec 70 trvají pět dní. Během té doby je vládními jednotkami zabito 42 a zraněno více než 1000 lidí. Protesty vznikají v reakci na nečekané zdražení potravin. V důsledku masových nepokojů se novým tajemníkem komunistické strany stává Edward Gierek a ceny jsou sníženy na původní hodnotu (zásahem strany do státem regulované ekonomiky).

Červen 1976

Vláda oznamuje další drastické zvýšení cen. V odpovědi na to začínají dělníci v továrnách Radom a Ursus protestovat. Proti davu zasahuje milice – více než 150 lidí je zabito. Pod tlakem Moskvy vláda nicméně ustupuje od plánu zdražování. Mnoho dělníků dostává výpověď a je perzekvováno. Opozice zakládá Výbor na obranu dělníků (KOR) s cílem bojovat proti nespravedlnosti. KOR je příkladem úspěšné sociální samoorganizace zaměřené na každodenní život. Je předchůdkyní a inspirací pro později založený odborový svaz Solidarita.

Říjen 1978

Kardinál Karol Wojtyła je zvolen novým papežem. Následujících poutí Jana Pavla II se zúčastní miliony Poláků. Politická role katolické církve v Polsku roste.

Srpen 1980

Ceny masa rostou. Ekonomická situace země je velmi špatná. Dělníci v Leninových loděnicích v Gdaňsku začínají stávkovat. 16. srpna je stávka odvolána, v noci na to ale Stávkový výbor (MKS) zveřejňuje 21 požadavků včetně politických. Následující rozhovory mezi vládou a opozicí podporovanou intelektuály vedou k podepsání Gdaňské dohody 31. srpna. Hlavním úspěchem dělníků bylo založení na komunistické straně nezávislého odborového svazu a uzákonění práva na stávku.

Říjen

Vzniká odborový svaz “Solidarność” (Solidarita). Spolu s tím jsou legalizovány mnohé podobné organizace,

jako například Nezávislá studentská unie.

Leden 1981

Masové protesty po celé zemi. Lidé hovoří o svých potřebách. V prosinci je vyhlášeno stanné právo. Mnoho vůdčích osobností Solidarity, včetně Lecha Walesy, je zatčeno a uvězněno.

Červenec 1983

Stanné právo je zrušeno. V jeho průběhu jsou bez oficiálního obvinění zadrženy tisíce aktivistů opozice a až 100 lidí usmrceno. Mnoho politických vězňů není propuštěno až do amnestie v roce 1986.

1985 -1988

První tajemník komunistické strany Sovětského svazu Michail Gorbačov představuje Perestrojku – program přestavby komunistického politického systému. Ekonomická situace v Polsku je tristní.

Únor – Duben 1989

Rozhovory u kulatého stolu mezi představiteli Solidarity, komunistické strany a katolické církve. V následujících částečně svobodných volbách slaví Solidarita obrovský úspěch a vstupuje do vládní koalice.

Březen 1989

V Maďarsku jsou povoleny svobodné parlamentní volby, hranice mezi Maďarskem a Rakouskem se otevírá.

Červen 1989

Michail Gorbačov odmítá zasáhnout v Maďarsku a Polsku.

Podzim 1989

10. listopadu přichází pád Berlínské zdi. Komunistické režimy v Bulharsku, Československu a Rumunsku padají jeden po druhém.

Červen 1991

Chorvatsko a Slovinsko vyhlásí nezávislost, započíná rozpad Jugoslávie. Po deset let trvající krvavé občanské válce vznikají Srbsko, Slovinsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina a Kosovo.

Srpen

Vojenský puč v Moskvě – Michail Gorbačov v domácím vězení, Boris Jelcin se vzpírá převratu okupací budovy parlamentu.

Prosinec

Rozpad Sovětského svazu. Estonsko, Litva, Lotyšsko, Bělorusko, Ukrajina, Gruzie, Moldavsko, Arménie, Azerbajdžán, Turkmenistán, Uzbekistán, Tadžikistán, Kyrgyzstán a Kazachstán vyhlásí nezávislost a zakládají vlastní státy.

ANDRZEJ WAJDA (režie)

Nejvýznamnější polský filmový režisér se narodil 6. března 1926 v polském Suwałki. Vystudoval Akademii múzických umění v Krakově a Filmovou školu v Lodži, kterou absolvoval v roce 1954. Je držitelem řady klíčových filmových ocenění od Oscara přes Zlatou Palmu z Cannes, Zlatého Medvěda z Berlína, francouzského Caesara a dalších cen. Jeho snímky jako *Popel a démant*, *Člověk z mramoru* nebo *Danton* patří ke klíčovým autorským filmům naší doby. Za film *Walesa: Člověk naděje* získal Wajda zvláštní cenu na loňském festivalu v Benátkách.

Jeho celovečerním debutem bylo drama z druhé světové války *Nezvaní hosté* (1955). Následoval *Popel a démant* (1958), který se stal jedním z nejvýznamnějších děl polské filmové školy 50. let. Zbigniew Cybulski v příběhu z poválečného Polska vytvořil postavu přirovnávanou k Jamesu Deanovi, která ho proslavila po celém světě. Následovaly filmy *Lotna*, *Nevinní čarodějové*, *Samson*, *Lady Macbeth*

v *Mcenského újezdu*. Poté se Wajda účastnil mezinárodního projektu *Láska ve dvaceti letech* (1962) – do povídkového filmu přispěly krátkými snímky také režiséři Francois Truffaut, Renzo Rossellini či Marcel Ophüls.

Film *Vše na prodej* (1969) byl biograficky laděnou vzpomínkou na tragicky zesnulého herce Cybulského, a zároveň i Wajdovým do té doby nejosobnějším snímkem.

V roce 1970 natočil Wajda slavnou *Krajinu po bitvě*, existenciální milostnou romanci s Wajdovým novým dvorním hercem Danielem Olbrychskim v hlavní roli, odehrávající se v prostředí právě koncentračního tábora po osvobození Američany. Ze stejného roku pochází Březový háj, přepis stejnojmenné povídky klasika polské literatury Jaroslawa Iwaszkiewicze. *Veselka* (1973) je ironickým portrétem polské společnosti na přelomu 19. a 20. století.

Země zaslíbená (1975) podle románu nositele Nobelovy ceny W. S. Reymonta přinesla Wajdovi první nominaci na Oscara v kategorii cizojazyčných filmů.

Následovalo období polského „kina morálního neklidu“, jehož byl Wajda jedním z nejvýraznějších představitelů. Jako první to byl dnes už legendární film *Člověk z mramoru* (1977), který hledal paralelu deformovaných 50. let v letech sedmdesátých. Snímek u nás dlouho nemohl být uvedený pro svůj "protisocialistický" charakter. Vypráví příběh studentky filmové školy (Krystyna Janda), která se při sběru materiálu k diplomové práci - dokumentu o úderníkovi 50. let - seznamuje s jeho pohnutým osudem, zrcadlícím šílenství doby. Závěr připomíná záběrem gdaňské loděnice smrt tří dělníků v r. 1970 a téměř prorocky otevírá cestu pokračování filmu, *Člověk ze železa* (1981), dokumentujícímu události z července 1980. *Člověk z mramoru* získal cenu FIPRESCI na MFF v Cannes, následující *Člověk ze železa* tamtéž Zlatou palmu.

V roce 1980 natočil Wajda film *Dirigent*, komorní příběh o morálce a manželské krizi, v hlavní roli se slavným Johna Gielguldem. Další spolupráci s mezinárodní hereckou hvězdou – Gerardem Depardieuem – představoval film *Danton* (1983) podle divadelní hry Stanislaw Przybyszewského, evokující situaci z pařížského jara 1794, kdy francouzská revoluce začala požírat vlastní děti. S francouzskou herečkou Isabelle Huppert natočil snímek *Běsi* (1988), adaptaci nejdiskutovanějšího románu F. M. Dostojevského. Další adaptací, tentokrát eposu Adam Mickiewicz Pan Tadeáš byl stejnojmenný film z roku 1999, s Boguslavem Lindou a Danielem Olbrychskim.

V roce 1998 získal Andrzej Wajda Zlatého lva za celoživotní dílo na festivalu v Benátkách, v roce 2000 cenu Americké filmové akademie Oscar za celoživotní dílo a v roce 2006 čestného Zlatého medvěda na festivalu v Berlíně opět jako ocenění svého celoživotního díla.

Rozruch nejen v Polsku vyvolal Wajdův film *Katyň* (2007), ve kterém zpracoval jednu z nejtemnějších událostí polských dějin: masakr 22 500 polských vojáků i civilistů, který provedla sovětská tajná policie NKVD v roce 1940. Kolem katyňského masakru vznikla řada kontroverzí a nejasností. Hromadné hroby obětí odhalili Němci v roce 1941. Moskva na oplátku z masakru obvinila Němce, západ o masakru mlčel... Filmové drama, které Wajda natočil podle knihy *Katyň: Post Mortem* od Adrzej Mularczyka, se zaměřuje na příběhy lidí, které masakr s různou intenzitou osobně zasáhl. Právě tak jako zasáhl i jeho tvůrce: v Katyni byl zavražděn Wajdův otec a také strýc hudebního skladatele Krzysztofa Pendereckého. Film přinesl Andrzejovi Wajdovi druhou nominaci na Oscara za nejlepší cizojazyčný film. Předposledním Wajdovým filmem je *Puškvorec* (2007) v hlavní roli s Krystynou Jandou. Film získal cenu Alfreda Bauera na festivalu v Berlíně, nominace na Zlatého medvěda tamtéž a cenu FIPRESCI na Evropských filmových cenách.

Janusz Glowacki (scénář)

Narozen 13. 9. 1938. Spisovatel, dramatik a scenárista se podílel například na Wajdově filmu *Lov na mouchy* (1969), dále napsal scénář k filmu *Plavba* (1970) Marka Piwowského a *Jak zabít lásku* (1972) Janusze Morgensterna. V srpnu 1980, během stávk, navštívil gdaňskou loděnici a brzy potom napsal knihu *Moc truchleje*, založenou na jeho svědectví a ukazující stávku očima prostého dělníka. Novela nesměla být v Polsku vydána a byla šířena tajně, později vyšla v Americe.

Glowacki napsal řadu divadelních her, které byly uváděny na světových scénách, a za něž získal mnoho mezinárodních ocenění. Česky vyšla jeho kniha *Good night, Džerzy* o slavnému americkému spisovateli s polskými kořeny Jerzy Kosińskim.

Paweł Edelman (kamera)

Narodil se 26. 6. 1958 v Lodži. Absolvoval Filmová studia na Univerzitě v Lodži a studium kamery na Státní vysoké škole (1988) tamtéž. Spolupracoval s mnoha významnými polskými i světovými režiséry, např. Lukaszem Karwowskim, Władysławem Pasikowskim (*Psi, Dozvuky*), Jerzy Stuhrem (*Velké zvíře*), Taylorem Hackfordem (*Ray*) a zejména s Romanem Polanskim (*Pianista, Oliver Twist, Muž ve stínu, Bůh masakru*). S Wajdou spolupracoval např. na filmu *Pan Tadeáš* a *Puškvorec*.

Za *Pianistu* v režii R. Polanského získal ty nejvýznamnější filmové ceny či nominace v kategorii kamery: cenu Evropské filmové akademie, francouzského Cesara, nominaci na cenu Americké filmové akademie Oscar a nominaci na cenu BAFTA.

HERCI:**Robert Więckiewicz (Lech Walesa)**

Polský divadelní a filmový herec se narodil 30. 6. 1967. Vystudoval Akademii dramatických umění ve Wroclawi. Ve filmu debutoval snímkem *Samowolka* (1993), od té doby patří k nejobsazovanějším polským filmovým a televizním hercům. Objevil se například ve filmech *Psi II., Ohněm i mečem, Vinci, Temný dům, Jahodové víno, Esterházy* a další. Získal cenu pro Nejlepšího polského herce na MFF Gdaňsk 2007, cenu za Nejlepší herecký výkon na MFF Festroia Setúbal a polskou národní filmovou cenu Orel. Film *V temnotách* (20012) režisérky Agnieszky Holand, kde hrál hlavní roli, byl nominován na Oscara.

Agnieszka Grochowska (Danuta Walesa)

Jedna z nejtalentovanějších polských hereček mladé generace Agnieszka Grochowska se narodila 31. 12. 1979. Absolvovala herectví na Divadelní akademii ve Varšavě. Objevila se v populárním polském TV seriálu *Missing Ursula*, v současnosti je v angažmá ve varšavském Studiovém divadle, kde hraje například s Krystynou Jandou nebo Zbigniewem Zapisiewiczem. Jejím celovečerním filmovým debutem byl *AlaRm* (2002) Dariusze Gajewskiho, jejího budoucího manžela. Za roli ve filmu *Pręgi* (2004) byla nominovaná na cenu Polské filmové akademie a několik dalších cen.

Maria Rosaria Omaggio (Oriana Fallaci)

Italská televizní, filmová a divadelní herečka se narodila v roce 1957 v Římě. Ve filmu *Walesa: Člověk naděje* hraje novinářku Fallaci a na svou roli se důkladně připravovala. Synovce slavné novinářky pořádala,

aby jí zapůjčil tetin kožich a šperky, a také magnetofon, na který si Fallaci nahrávala své rozhovory. Hrála v celé řadě italských filmů a televizních seriálů, z mezinárodní produkce se objevila například ve filmu Woodyho Allena Do Říma s láskou (2012).

Originální název: Walesa. Czlowiek z nadziei / **Režie:** Andrzej Wajda / **Scénář:** Janusz Glowacki / **Hrají:** Robert Wieckiewicz, Agnieszka Grochowska, Iwona Bielska, Zbigniew Zamachowski, Maria Rosaria Omaggio, Ewa Kolasinska / **Kamera:** Pawel Edelman / **Střih:** Milenia Fiedler, Grazyna Gradon / **Země:** Polsko / **Rok výroby:** 2013 / **Stopáž:** 127 min / **Jazyk:** polsky, italsky s českými titulky / **Přístupnost:** přístupný

Fotografie a materiály ke stažení: <http://artcam.cz/walesa-clovek-nadeje/>

TISKOVÝ SERVIS:

Hedvika Petrželková

Tel.: 776 167 567,

Email: hedvika.petrzelkova@artcam.cz